

Lietuvos banko makroekonominės prognozės 2007–2008 m.¹

2007 m. spalio 25 d.

Ekonominės raidos vertinimas

2007 m. pirmosios pusės makroekonominiai duomenys patvirtina, kad Lietuvos ūkio plėtros tempų sulėtėjimas 2006 m. antroje pusėje buvo nulemtas vienkartinį veiksmų. Nuosaikesnio ūkio augimo požymių nematyti, o pagrindinis plėtros veiksnys ir toliau yra kredito ir žemų (artimų nuliui) realių palūkanų normų bei negriežtėjančios fiskalinės politikos skatinama vidaus paklausa. Nelėtėjant galutinio vartojimo augimui ir reikšmingai paspartėjus investicijų augimui tolesnis ESD didėjimas yra dėsningas, tačiau ESD didėjimą lemia ir laikini veiksniai – maždaug trečdalį ESD padidėjimo pirmąjį pusmetį lėmė naftos perdurbimo veiklos sutrikimas. Teigiamai vertintina tai, kad nors ir auga gamybos sąnaudos, eksporto raida yra gana palanki ir stebimas ESD didėjimas nesietinas su prastėjančia Lietuvos gamintojų konkurencine padėtimi eksporto rinkose.

Intensyviai išnaudojant šalies darbo jėgos resursus ir didėjant aktyvumui, pirmąjį pusmetį gana ženkliai padidėjo darbo jėga ir užimtumas, o nedarbo lygis buvo istoriškai mažas. Aktyvesnis gyventojų dalyvavimas darbo rinkoje iš dalies prisidėjo prie besitęsiančio spartaus ekonomikos augimo, tačiau užimtumo augimas nesumažino įtampos darbo rinkoje. Dėl jos ir institucinių veiksmų (atlyginimų didinimo kai kuriems viešojo sektoriaus darbuotojams) bendras darbo užmokesčio lygis toliau sparčiai didėjo.

2007 m. vidutinė metinė infliacija nuosekliai augo. Didėjimui daugiausia įtakos turi spartėjantis apdoroto maisto produktų kainų augimas, kurį lemia tiek brangstantys žemės ūkio produktai, tiek didėjančios darbo užmokesčio sąnaudos. Pramoninių prekių kainų įtaka bendrajai infliacijai išlieka artima nuliui. Bendrajai infliacijai gerokai didesnę įtaką daro paslaugų kainų didėjimas. Vidaus paklausos spaudimas infliacijai tampa vis labiau apčiuopiamas ir nuosaikiai didėja.

Lietuvos ekonomikos perspektyvos 2007–2008 m.

Realusis sektorius

Numatoma, kad šiuo metu vyraujančios ekonominio ciklo pakilimo tendencijos, pasireiškiančios pertekline vidaus paklausa, dideliu einamosios sąskaitos deficitu, darbo našumą viršijančiu darbo užmokesčio augimu ir nuosekliai didėjančia infliacija, tęsis artimiausiais ketvirčiais. 2007 m. numatomas BVP augimo paspartėjimas iki 8,5 proc., kurį, be fundamentaliųjų veiksmų, iš dalies lems ir ketvirtąjį ketvirtį numatomas naftos perdurbimo veiklos pajėgumo atkūrimas ir dėl to atsigausiantis eksporto augimas. Tikėtina, kad nuoseklus realiojo ekonomikos augimo artėjimas prie potencialaus lygio prasidės 2008 m. antroje pusėje, todėl 2008 m. numatomas 7,4 proc. BVP augimas. Ūkio augimo tendencijos pasikeitimas daugiausia siejamas su mažėjančiu kreditavimo mastu ir darbo jėgos išteklių apribojimais. ES struktūrinių fondų lėšos išliks svarbus ekonomikos augimą skatinantis veiksnys visu prognozuojamu laikotarpiu.

Atsižvelgiant į realiųjų ekonominių procesų inertiškumą ir iki šiol nemažėjantį kredito srautą, tikėtina, kad išorinio finansavimo stimulus namų ūkių pajamoms ir tiesiogiai privataus vartojimo augimui išliks ženklus ir 2008 m. pirmoje pusėje. Privataus sektoriaus nominaliųjų pajamų augimą skatins ir kiti su ūkio ciklo pozicija susiję veiksniai – paklausos ir pasiūlos disbalansas darbo rinkoje bei sparčiai didėjantis užimtumas, tačiau prie pajamų didėjimo reikšmingai prisidės ir ekspansinė bei socialiai nukreipta fiskalinė politika, pasireiškianti namų ūkių disponuojamųjų pajamų augimą skatinančiais sprendimais – viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčio, minimalios mėnesinės algos ir socialinių išmokų namų ūkiams didinimu, mokesčių naštos mažinimu. Įmonių paskatas plėsti privataus sektoriaus investicijų mastą trumpuoju laikotarpiu didins išaugusi investicijų grąža, kurios stimuliuojantis poveikis turėtų atsverti neigiamą ECB pinigų politikos griežtinimo įtaką.

Vidutiniu laikotarpiu kredito srautas nefinansiniam privačiam sektoriui turėtų sumažėti ir priartėti prie dydžio, atitinkančio nominaliųjų pajamų didėjimą. Atsirandant vis daugiau neapibrėžtumo dėl nekilojamojo turto kainų raidos, tikėtinas nuosaikesnis

¹ Prognozės parengtos pagal duomenis, paskelbtus iki 2007 m. spalio 1 d.

nekilnojamojo turto rinkos aktyvumas, lemsiantis vangesnę būsto ir su juo susijusių paskolų paklausą bei investicijas į šį sektorių. Kartu galimybės ir paskatos komerciniams bankams skatinti paskolų pasiūlą taip pat yra beveik išsemtos. Šie veiksniai sudaro prielaidas paskolų srauto mažėjimui ir nominaliųjų pajamų, taigi ir vidaus paklausos, augimo lėtėjimui prognozuojamu laikotarpiu. Tuo pat metu intensyvus darbo išteklių panaudojimas rodo, kad galimybių nedarbo lygiui toliau mažėti beveik nėra ir prognozuojamu laikotarpiu užimtumo augimas bus apribotas gyventojų skaičiaus ir aktyvumo lygio pokyčių. Tikėtina, kad dėl toliau nedidėjančio aktyvumo lygio ir išliekančių gryniosios emigracijos tendencijų pasiūlos suvaržymai lems BVP augimo lėtėjimą.

Dėl spartaus vidaus paklausos augimo ESD didės ir 2008 metais. Numatoma, kad fundamentalioji eksporto raida atitiks užsienio paklausos kitimą, o 2007 m. pabaigoje eksporto augimas paspartės atkūrus naftos perdirbimo veiklos pajėgumą. Tai turėtų daryti švelninantį poveikį ESD didėjimui ketvirtąjį 2007 m. ketvirtį.

Kainų raida

Įsibėgėjus maisto kainų augimui, stiprėjant vidaus paklausos infliaciniam spaudimui ir pasireiškiant administracinių sprendimų įtakai, 2008 m. vidutinė metinė infliacija didės iki 5,7 proc. 2007 m. išryškėjusi maisto produktų kainų didėjimo tendencija, susijusi su pasaulinėmis žemės ūkio produktų kainų tendencijomis, kainų konvergencija ir stiprios paklausos aplinka, turėtų tęstis artimiausiais ketvirčiais. Palankias sąlygas kainų didinimui sudaro ir gamintojų lūkesčiai dėl kainų didėjimo ateityje.

Gryniosios infliacijos didėjimas turi vis didesnę įtaką skelbiamos infliacijos kitimui ir per metus, augant vidaus paklausos spaudimui, ši įtaka turėtų tik stiprėti. Vis dėlto 2008 m. numatomas vienetinių darbo sąnaudų didėjimas iš dalies susijęs su viešojo sektoriaus darbo užmokesčio kilimu ir todėl gamintojų ir vartotojų kainoms įtakos beveik neturės.

Administracinių sprendimų (daugiausia dėl energijos – elektros, šilumos energijos – kainų didinimo ir akcizų derinimo) įtaka infliacijai 2007 m. išliks reikšminga (0,7 p.p.), o 2008 m. padidės iki 1,3 p.p. Palyginti su ankstesnėmis prognozėmis, šiemet numatomas šiek tiek (0,1 p.p.) mažesnis administracinių sprendimų poveikis infliacijai dėl vėluojančio 2007 m. kovo mėn. padidinto akcizo cigaretėms poveikio². 2008 m., be anksčiau numatyto šilumos energijos kainų didinimo, prie energijos kainų poveikio prisidės ir elektros kainos didinimas nuo 2008 m. sausio mėn.

Prognozių neapibrėžtumo vertinimas

BVP. Lietuvos banko vertinimu, pateikiamos prognozės yra labiausiai tikėtinas Lietuvos makroekonominės raidos scenarijus 2007–2008 m., pagal 2007 m. spalio mėn. turimą informaciją. Tačiau, neapibrėžtumas dėl to, kada prasidės ekonomikos augimo nuolydis, koku mastu jis vyks ir kokie bus dominuojantys veiksniai, yra padidėjęs. Yra aplinkybių, 2008 m. leidžiančių tikėtis tiek staigesnio BVP augimo sumažėjimo, tiek šiek tiek didesnio, negu numatyta prognozėse, augimo.

Scenarijaus dėl savaiminio ir nuoseklaus ekonomikos sulėtėjimo realistiškumas iš esmės priklauso nuo tarpusavyje glaudžiai susijusių rodiklių: paskolų augimą finansuojančių institucijų vertinimo dėl investicijų rizikos Lietuvoje, makroekonominio stabilumo kitose Baltijos šalyse, Lietuvos nekilnojamojo turto rinkos raidos, ir gyventojų ir įmonių lūkesčių dėl pajamų augimo ateityje. Jei įvyktų ženklus neigiamas vieno iš šių rodiklių pokytis, tikėtina, kad ir kiti pasikeistų ta pačia linkme, taigi BVP augimas labiau sumažėtų.

Tikėtina, kad palankesni, negu numatyta, BVP augimą lemsiantys veiksniai yra susiję su pokyčiais darbo rinkoje. Visų pirma neatmestina galimybė, kad pirmąjį 2007 m. pusmetį pradėjęs didėti darbo jėgos aktyvumas didės ir toliau (palyginti su kitomis ES šalimis, Lietuvos aktyvumas yra palyginti mažas). Antra, atsiranda signalų, kad didėja darbuotojų imigracija iš ne ES šalių, visuomenės diskusijose Vyriausybė skatinama supaprastinti darbo leidimų išdavimo reikalavimus ir procedūras. Trečia, tolesnė užimtumo struktūros kaita, darbuotojams pereinant iš mažiau produktyvių sektorių į labiau produktyvius, didintų bendrą viso ūkio darbo našumą. Taigi tikėtina, kad darbo jėgos tendencijos prognozuojamu laikotarpiu bus palankesnės, negu numatyta pagrindiniame scenarijuje. Tai skatintų visuminę pasiūlą ir švelnintų ūkio nesubalansuotumą.

² 2007 m. kovo mėn. padidinto cigarečių akcizo poveikis mažmeninėms cigarečių kainoms yra uždelstas, nes tiek importuotojai, tiek prekybininkai iš anksto buvo sukaupę atsargas cigarečių, kurias pardavinėjo senomis kainomis.

Infliacija. Neapibrėžtumas dėl infliacijos prognozės daugiausia susijęs su energijos kainų didėjimu ir lūkesčių įtaka infliacijai. Didesnis, negu numatoma, elektros energijos kainos galutiniams vartotojams padidėjimas, dujų kainų didinimas ir su tuo susijęs šilumos energijos kainų didinimas turėtų reikšmingą didinantį poveikį 2008 m. infliacijai. Be to, infliacijai pasiekus 5–6 proc., yra nemaža tikimybė, kad sustiprės adaptyvių lūkesčių poveikis infliacijai ir prognozuojamu laikotarpiu infliacija didės sparčiau negu numatyta.

Numatoma Lietuvos ekonomikos raida 2007–2008 m.

	2007 m. spalio mėn. prognozė			Palyginta su 2007 m. balandžio mėn.		
	2006	2007*	2008*	2006	2007*	2008*
Kainų ir sąnaudų kaita (procentai, pokytis per metus)						
Vidutinė metinė infliacija (apskaičiuota pagal SVKI)	3,8	5,3	5,7	0,0	0,5	1,4
BVP defliatorius	6,6	8,2	7,5	-0,5	3,6	3,3
Darbo užmokestis (kompensacija vienam dirbančiajam)	16,9	14,1	18,7	1,7	-5,7	8,6
Importo defliatorius	8,0	3,1	4,2	1,8	0,2	0,5
Eksporto defliatorius	5,2	4,9	4,2	4,0	4,7	0,7
Ekonominis aktyvumas (lyginamosiomis kainomis, procentai, pokytis per metus)						
Bendrasis vidaus produktas	7,7	8,5	7,4	0,2	0,6	1,9
Privataus vartojimo išlaidos	11,9	12,1	10,9	-1,5	0,4	4,3
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos	5,5	4,9	3,5	-1,8	0,1	1,0
Bendras pagrindinio kapitalo formavimas	17,4	17,1	11,3	5,5	5,7	5,0
Prekių ir paslaugų eksportas	12,2	8,6	12,8	-3,2	-0,5	0,2
Prekių ir paslaugų importas	13,8	16,0	15,5	-1,5	3,9	4,5
Darbo rinka						
Nedarbo lygis (procentai, palyginta su darbo jėga)	5,6	4,3	4,2	0,0	-0,2	0,2
Užimtieji (procentai, pokytis per metus)	1,7	2,3	-0,2	0,0	1,6	-0,3
Išorės sektorius (procentai, palyginta su BVP)						
Prekių ir paslaugų balansas	-10,4	-13,4	-15,4	0,1	0,4	-1,8
Einamosios sąskaitos balansas	-10,7	-13,9	-15,5	0,3	-0,2	-1,5
Einamosios ir kapitalo sąskaitos balansas	-9,5	-12,4	-13,9	0,2	-0,3	-1,6

Pastaba: 2007 m. spalio mėn. prognozių pokyčius, palyginti su 2007 m. balandžio mėn. prognozėmis, iš dalies paaiškina reikšmingas 2004–2007 m. statistinių duomenų peržiūrėjimas.

* prognozė